

सन २०१८-१९ मध्ये नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पांतर्गत रु. ३०० कोटी रकमेच्या वार्षिक कृती आराखड्याची अंमलबजावणी करण्यास प्रशासकीय मान्यता प्रदान करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: नावेकृ-४६१८/प्र.क्र-९८/८-अे

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक

मंत्रालय, मुंबई-४०००३२

दिनांक: १ सप्टेंबर, २०१८

संदर्भ: कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र.हअप्र०७१६/प्र.क्र.८२/राकृवियो कक्ष, दि. १७.०९.२०१८

प्रस्तावना:

विदर्भ व मराठवाड्यातील १४ जिल्हे व जळगाव अशा एकूण १५ जिल्ह्यातील निवडक ५१४२ गावांमध्ये सन २०१८-१९ ते पुढील ६ वर्षांच्या कालावधीत बाह्य हिस्सा (जागतिक बँक) ७०% व राज्य हिस्सा ३०% या प्रमाणात जागतिक बँक अर्थसहायीत नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प राबविण्यास संदर्भ क्र. १ येथील दिनांक १७.०९.२०१८ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली आहे.

प्रकल्प संचालक, नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प यांनी सन २०१८-१९ या वर्षासाठी बाह्य हिस्सा रु.२१०.०० कोटी व राज्य हिस्सा रु.९०.०० कोटी अशा एकूण रु.३००.०० कोटी रकमेचा “वार्षिक कृती आराखडा” शासनास सादर केला आहे. सदर वार्षिक कृती आराखड्यास मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली दिनांक १.०६.२०१८ रोजी संपन्न झालेल्या प्रकल्प सुकाणू समितीच्या बैठकीत मान्यता दिली आहे. त्यानुसार चालू वर्षी १२२३ गावांमध्ये प्रकल्पांतर्गत विविध बाबींची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी करण्यात येणार आहे. तसेच, पुढील वर्षी हाती घ्यावयाच्या कामांचे नियोजन करण्यात येणार असून त्याकरिता रु.३००.०० कोटी रकमेचा कार्यक्रम सन २०१८-१९ मध्ये राबविण्यास प्रशासकीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

१. सन २०१८-१९ मध्ये जागतिक बँक सहायीत नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पांतर्गत विविध बाबींच्या अंलबजावणीसाठी बाह्य हिस्स्याचा रु. २१० कोटी (रुपये दोनशे दहा कोटी फक्त) व राज्य हिस्स्याचा रु.९० कोटी (रुपये नव्वद कोटी फक्त) असा एकूण रु. ३०० कोटी (रुपये तीनशे कोटी फक्त) रकमेचा कार्यक्रम राबविण्यास प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.
२. नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्पांतर्गत चालू वर्षाकरिता मंजूर करण्यात येत असलेल्या वार्षिक कृती आराखड्यातील विविध घटकांचा व त्या अंतर्गत राबवावयाच्या बाबींचा तपशिल या शासन निर्णयासोबत परिशिष्ट-अ येथे जोडलेला आहे.
३. क्षेत्रीय कार्यालयांना प्रकल्पांतर्गत विविध घटकांच्या/बाबींच्या अंमलबजावणी विषयक सविस्तर सूचना प्रकल्प संचालकांनी निर्गमित कराव्यात तसेच त्यासोबत या शासन निर्णयाची प्रत देखील अग्रेषित करावी.

४. प्रकल्पांतर्गत विविध घटकांची / बाबींची अंमलबजावणी करतेवेळी सदर बाबींना प्रचलित योजनांतर्गत मंजूर असलेल्या आर्थिक मापदंडाच्या मर्यादेत (Cost Norms including Ceiling Limits) प्रकल्पाकरिता मंजूर करण्यात आलेल्या निधीचा विनियोग करावा. त्याचप्रमाणे, प्रचलित योजनेमधील आर्थिक मापदंड सुधारित करण्यात आल्यास, त्या सुधारित मापदंडानुसार प्रकल्प निधी खर्ची टाकावा.

५. प्रकल्पाच्या अंमलबजावणीकरिता रूपये ३०० कोटी निधी मर्यादेत प्रकल्पाच्या आवश्यकतेनुसार चालू वर्षी वरचेवर निधी पुढील लेखाशिर्षाखाली उपलब्ध करून देण्यात येईल.

बाह्य हिस्सा (७०%)	राज्य हिस्सा (३० %)
मागणी क्र. डी-३, २४०१ पीक संर्वधन, (११५) लहान / सीमांत शेतकर्यांची आणि शेतमजूराची योजना, (००) (०२) हवामान अनुकूल कृषि प्रकल्प (बाह्य हिस्सा ७० टक्के), (२४०१ A६४६), ३३- अर्थसहाय्य	मागणी क्र. डी-३, २४०१ पीक संर्वधन, (११५) लहान / सीमांत शेतकर्यांची आणि शेतमजूराची योजना, (००) (०३) हवामान अनुकूल कृषि प्रकल्प (राज्य हिस्सा ३० टक्के), (२४०१ A६५५), ३३- अर्थसहाय्य

६. प्रकल्प संचालकांनी प्रकल्पांतर्गत खर्ची पडणाऱ्या निधीचे उपयोगिता प्रमाणपत्र जागतिक बँकेस वेळोवेळी सादर करून त्यांच्याकडुन बाह्य हिस्स्यापोटी ७०% निधीची सत्वर प्रतिपुर्ती मिळवावी.

७. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१८०९०९१७१७४७६४०९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(श्रीकांत चं. आंडगे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत:

- अपर मुख्य सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- अपर मुख्य सचिव (नियोजन), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- प्रकल्प संचालक, नानाजी देशमुख कृषि संजीवनी प्रकल्प, जागतिक व्यापार केंद्र, कफ परेड, मुंबई-०५
- आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, कृषि आयुक्तालय, पुणे
- सर्व कृषि संचालक, कृषि आयुक्तालय, पुणे
- सर्व जिल्हाधिकारी
- सर्व जिल्हा अधिकारी कृषि अधिकारी
- सर्व जिल्हा प्रकल्प संचालक (आत्मा)

१०. संचालक, लेखा व कोषागरे, महाराष्ट्र राज्य
११. महालेखापाल, महाराष्ट्र १/२(लेखापरिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता) मुंबई/नागपूर,
१२. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
१३. वित्त विभाग (का. व्यय-१/अर्थसंकल्प-१३), मंत्रालय, मुंबई
१४. निवडनस्ती कार्यासन-८-अे

परिशिष्ट- अ

नानाजी देशमुख कृषी संजीवनी प्रकल्पाचा वार्षिक कृति आराखडा सन २०१८-१९
(कृषि व पदुम विभागाचा शासन निर्णय क्र. नादेकृ-४६१८/प्र.क्र-९८/८-आ, दिनांक १ सप्टेंबर, २०१८)

(रु. लाखात)

घटक / उपघटक / बाबी	परिमाण	प्रकल्प अर्थसहाय्य	वार्षिक आराखडा			
			भौतिक	आर्थिक		
घटक अ : हवामान अनुकूल कृषि पद्धतीस प्रोत्साहन						
१. सहभागीय पद्धतीने गाव समुहाचे नियोजन						
A.	सहभागीय पद्धतीने गाव समुहाचा नियोजन आराखडा तयार करणे	समुह संख्या	४	२५०		
एकूण - (A)				१०००		
B.	कृषी मित्र/ कृषी ताई यांचे सहकार्याने जागृती a) कृषी मित्र/कृषी ताई मानधन	सदस्य	०.०६	१०००		
एकूण - (B)				६०		
एकूण १ (A + B)				१०६०		
२. हवामान अनुकूल कृषि पद्धती						
A	हवामान अनुकूल तंत्रज्ञान शेतीशाळा- आंतरपिक पद्धतीनुसार a) शेतीशाळा - प्रथम वर्षात निवडलेली गावे	शेतीशाळा संख्या	०.३४	३२९५		
	पहिले वर्ष			११२०		
एकूण - (A)				११२०		
B	जमिनीमध्ये कर्ब ग्रहणाचे प्रमाण वाढविणे					
	a) वृक्ष लागवड (बांधावर/१०० झाडांचे गटामध्ये)	हे.	०.०७	४०००		
	b) फळबाग लागवड -आंबा (५ x५) पहिले वर्ष	हे.	१.१८	५००		
	c) फळबाग लागवड-मोसंबी/संत्रा-पहिले वर्ष	हे.	०.७९	५००		
	d) फळबाग लागवड-सीताफळ/पेरू/आवळा-पहिले वर्ष	हे.	०.६९	१०००		
	e) फळबाग लागवड-डाळिब-प्रथम वर्ष	हे.	१.२४	२००		
एकूण (B)				२२०३		
C	क्षारपड व चोपण जमिनीचे व्यवस्थापन					
	a) हवामान अनुकूल तंत्रज्ञान शेतीशाळा (खारपाण जमिनीचे व्यवस्थापन) प्रथम टप्पा गावे - पहिले वर्ष	शेतीशाळा संख्या	०.४८	७००		
	b) शेततळे (जैविक बांधासह इनलेट व आऊटलेट असलेली	संख्या	०.५०	१४००		
	c) पाणी उपसा साधणे (पंपसंच)	संख्या	०.१०	१४००		
	d) तुंषार सिंचन	संख्या	०.२४	१४००		
एकूण (C)				१५१२		
D	संरक्षित शेती					
	a) शेडनेट हाऊस (GLMS पाईप) (१००० चौ.मी.)	संख्या	४.५४	४००		
	b) शेडनेट हाऊस (बांधू) (१००० चौ. मी.)	संख्या	२.२५	५०		
	c) पॉली हाऊस (नैसर्जिक वायुविजन) (५०० चौ. मी.)	संख्या	४.६५	१०		
				४६.५०		

घटक / उपघटक / बाबी		परिमाण	प्रकल्प अर्थसहाय्य	वार्षिक आराखडा	
				भौतिक	आर्थिक
d) पॉली टनेल		संख्या	०.३०	५०	१५
e) पॉली हाऊस/शेडनेड हाऊसमध्ये भाजीपाला /फुल पिकांचे उच्च मुल्यांकित लागवड	००० चौ. मी.	०.७०	४६०	३२२	
f) पॉली टनेलमध्ये भाजीपाला /फुल पिकांचे उच्च मुल्यांकित लागवड साहित्य	००० चौ. मी.	०.०७५	५०	३.७५	
एकूण (D)				२३१५.७५	
E	एकात्मिक शेती पद्धती				
	a) बंदिस्त शेळीपालन	संख्या	०.२५	१०००	२५०
	b) कुकुट पालन (Back yard poultry)	संख्या	०.०५	५००	२५
	c) रेशीम पालन	संख्या	०.५०	५०	२५
	d) मधुमक्खिका पालन	संख्या	०.५०	५	२.५०
एकूण (E)				३०२.५०	
F	जमीन आरोग्य सुधारणे				
	a) गांडूळ खत व नाडेप पद्धतीने सेंद्रिय निविष्टा उत्पादन	संख्या	०.०५	१०००	५०
	b) सेंद्रिय खत निर्मिती युनिट	संख्या	०.०३	१०००	३०
एकूण (F)				८०	
एकूण २ (A to F)				७५३३.५५	
३. पाण्याचा कार्यक्रम व शाश्वत पद्धतीने वापर					
A	क्षेत्र उपचार				
	a) सलग समतल चर माडेल ५ ते ८ (०.३० मी.)	हे.	०.१९	४०००	७६०
	b) सलग समतल चर माडेल ५ ते ८ (०.४५ मी.)	हे.	०.२५	२०००	५००
	c) खोल सलग समपातळी चर	हे.	०.१२	५०००	६००
एकूण (A)				१८६०	
B.	ओघाळीवरचे उपचार				
	a) अनघड दगडाचे बांध	संख्या	०.०२	५०००	१००
	b) गॅबियन बांध	संख्या	०.६०	५००	३००
	c) माती नाला बांध	संख्या	५	१०	५०
एकूण (B)				४५०	
C.	पाणी साठवण संरचनांची निर्मिती				
	a) सामुदायिक शेततळे (अस्तरीकरणसह-१००X१००X३ मी)	संख्या	२०	२०	४००
	b) सामुदायिक शेततळे (अस्तरीकरणाशिवाय १००X१००X३मी)	संख्या	१४	५	७०
	c) शेततळे (अस्तरीकरणाशिवाय)	संख्या	०.५०	५००	२५०
	d) शेततळे (अस्तरीकरणसह)	संख्या	१.२५	५२००	६५००
	e) शेततळ्यातील जलसाठयाचे बळकटीकरण (अस्तरीकरणास सहाय्य)	संख्या	०.७५	५००	३७५
	f) नवीन विहीर	संख्या	२.५०	७००	१७५०
एकूण - (C)				९३४५	

घटक / उपघटक / बाबी		परिमाण	प्रकल्प अर्थसहाय्य	वार्षिक आराखडा	
				भौतिक	आर्थिक
D.	जुन्या जलसाठयांचे पुनरुज्जीवन (गाळ काढणे/ खोलीकरण / दुरुस्ती	संख्या	२	५०	१००
	एकूण (D)				१००
E.	भूजल पुनर्भरण (विहिर/कुपनलिकांचे पुनर्भरण)	संख्या	०.१४	१००	१४
	एकूण (E)				१४
F.	मुलस्थानी जलसांधारण (शेत बांध बंदिस्ती / ढाळीचे बांध बंदिस्ती	हे.	०.०९	१००००	९००
	एकूण (F)				९००
G.	सुक्ष्म सिंचन				
	a) ठिंबक सिंचन	हे.	०.६०	१०००	६००
	b) तुषार सिंचन	संख्या	०.२४	३०००	७२०
	एकूण (G)				१३२०
H.	संरक्षित सिंचनाकरिता पाण्याची उपलब्धता				
	a) पाणी उपसा साधने (पंपसंच)	संख्या	०.१०	२८००	२८०
	b) पाईप (एचडीपीई/पीव्हीसी)	संख्या	०.१५	५०००	७५०
	एकूण (H)				१०३०
	एकूण ३ (A to H)				१५०१९
	एकूण घटक- अ (१+२+३)				२३६१२.५५
ब: काढणी पश्चात व्यवस्थापन व हवामान अनुकूल मुल्य साखळी प्रोत्साहन					
१	शेतकरी उत्पादक कंपन्यांना प्रोत्साहन				
	a) शेतकरी गट/शेतकरी उत्पादक संघ/ शेतकरी उत्पादक कंपनी यांचे सशक्तीकरण करणे		ठोक	१	११
	b) भाडेतत्वावर कृषि अवजारे केंद्र-सुविधा निर्मिती	संख्या	७.५०	१००	७५०
	एकूण (१)				७६१
२.	शेतमाल वृद्धीसाठी हवामान अनुकूल उदयोन्मुख मुल्यसाखळ्यांचे बळकटीकरण				
	शेतकरी गट/शेतकरी उत्पादक संघ/शेतकरी उत्पादक कंपनी यांना कृषि उत्पन्नांचे संकलन, प्राथमिक प्रक्रिया, दर्जानुसार वर्गीकरण, स्वच्छता व साठवणुक इ. पायाभूत सुविधांच्या बळकटीकरणासाठी सहाय्य	प्रकल्प अहवाला नुसार	२५	२०	५००
	एकूण (२)				५००
३	हवामान अनुकूल बियाणे वितरण प्रणाली कार्यक्षमता वृद्धी				
A	हवामान अनुकूल वाणांचे पायाभूत आणि प्रमाणित बियाणे तयार करणे	हे.	०.१५	२०००	३००
	एकूण (A)				३००
B	बियाणे हबसाठी पायाभूत सुविधांचा विकास करणे				
	a) बियाणे प्रक्रिया उपकरणे (१००० मे टन क्षमता)	संख्या	१८.९०	५	९४.५०
	b) बियाणे सुकवणी यार्ड (१००० मे टन क्षमता)	संख्या	१६.३५	५	८१.७५
	c) बियाण्याची साठवण/गोदामे (७०० चौ. मी. जागा १०००	संख्या	२६.२५	५	१३१.२५

घटक / उपघटक / बाबी		परिमाण	प्रकल्प अर्थसहाय्य	वार्षिक आराखडा	
				भौतिक	आर्थिक
मे टन क्षमता)					
d) बियाणे उत्पादक शेतकऱ्यांचे प्रशिक्षण		प्रशिक्षण कार्यक्रम	०.५०	५	२.५०
एकूण (B)					३१०
एकूण ३ (A+B)					६१०
एकूण घटक-ब(१+२+३)					१८७१
घटक क : हवामान अनुकूल कृषि पद्धतीसाठी संस्थात्मक विकास, ज्ञान व धोरणे					
१	आपत्कालिन कृषी आराखडा तयार करणे	गाव समुह	०.५०	१३०	६५
एकूण १					६५
२	अन्य संस्थांशी धोरणात्मक भागीदारी	प्रस्तावानुसार	५०	४	२००
एकूण २					२००
३	क्षमता बांधणी				
A	प्रशिक्षक विषयक गरजांचा अभ्यास, प्रशिक्षकांचे/ प्रवीण प्रशिक्षकांचे प्रशिक्षणे त्यांची आखणी व अभ्यासक्रम निर्धारित करणे.	जिल्हे	ठोक	१५	३०
एकूण A					३०
B	प्रशिक्षण				
i)	प्रकल्पामध्ये समाविष्ट असणारे अधिकारी/कर्मचारी				
	a) प्रकल्प व्यवसाथापन कक्षातील अधिकारी- परदेशातील प्रशिक्षणे /कार्यशाळा	दिवस	१	१२	१२
	b) प्रकल्प व्यवसाथापन कक्षाताल अधिकारी-देशांतर्गत प्रशिक्षणे	दिवस	०.०५	१००	५
	c) विभागीय/जिल्हास्तरीय/उपविभागीय/ तालुका स्तरीय अधिकारी- प्रशिक्षण	दिवस	०.०२	६७५	१३.५०
	d) समुह सहाय्यक (प्राथमिक प्रशिक्षण)	दिवस	०.०२	२०००	४०
	e) समुह सहाय्यक (तांत्रिक प्रशिक्षण)	दिवस	०.०५	१०००	५०
	f) लेखा विषयक कर्मचारी	दिवस	०.०२	१०००	२०
	g) लेखा विषयक अधिकारी	दिवस	०.०२	१५०	३
	h) प्रकल्पाचे अन्य कर्मचारी	दिवस	०.०५	१५०	७.५०
एकूण (i)					१५१
ii)	कृषि मित्र व ग्राम कृषि संजीवनी समितीचे सदस्य				
	जिल्हायांतर्गत	दिवस	०.०१	२५०००	२५०
	राज्यांतर्गत	दिवस	०.०२	३०००	६०
एकूण (ii)					३१०
iii)	शेतकरी प्रशिक्षण				
	a) प्रकल्पाचे लाभार्थी- तंत्रज्ञानाचा प्रसार	दिवस	०.०१	१००००	१००
	b) प्रकल्पाचे लाभार्थी- कौशल्य प्रशिक्षण	दिवस	०.०१	२०००	२०
एकूण (iii)					१२०
iv)	अभ्यास दौरे				

घटक / उपघटक / बाबी	परिमाण	प्रकल्प अर्थसहाय्य	वार्षिक आराखडा	
			भौतिक	आर्थिक
a) प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षातील अधिकारी- परदेशातील अभ्यास दौरे	दिवस	१	१०	१०
b) प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षातील अधिकारी -देशांतर्गत अभ्यास दौरे	दिवस	०.०५	७५	३.७५
a. विभागीय/जिल्हास्तरीय/उपविभागीय/ अधिकारी अभ्यास दौरे	दिवस	०.०३	१००	३
c) लातूर /गावसमुह -देशांतर्गत	दिवस	०.०२	२००	४
d) शेतकरी/कृषि/ मित्र/ग्राम कृषि संजीवनी समितीचे सदस्य-देशांतर्गत	दिवस	०.०१	३०००	३०
e) शेतकरी/कृषि मित्र/ग्राम कृषि संजीवनी समितीचे सदस्य-राज्यांतर्गत	दिवस	०.०२	४०००	८०
एकूण (iv)				१३०.७५
एकूण B (i+ii+iii+iv)				७११.७५
एकूण ३ (A+B)				७४९.७५
४. माहिती प्रणाली व माहिती तंत्रज्ञान व्यवस्थापन				४६०
५. माहिती दळणवळण तंत्रज्ञान				५०
एकूण घटक-क(१+२+३+४+५)				१५१६.७५
घटक ड : प्रकल्प व्यवस्थापन कक्ष				
एकूण घटक ड				३०००
एकूण वार्षिक कृति आराखडा सन २०१८-१९ (एकूण घटक अ+ब+क+ड)				३००००.३०